

The Seventieth Anniversary of the Maritime Museum of Montenegro in Kotor

Danijela Nikčević

Abstract: In September 2022 the Maritime Museum of Montenegro celebrated the solemn academy on its seventieth anniversary. This significant anniversary was marked by the solemn academy held in the church of Saint Spirit – the concert hall of the Music School “Vida Matjan” Kotor. Also, we arranged the exhibition named *A Walk through Time and Events* by the authors Radojka Abramović, Danijela Nikčević, Dijana Đurašković, Ilija Mlinarević and Tomislav Bonić. The aim of the solemn academy and the exhibition was to sum up, reflect and recapitulate the achievements during the last seven decades of the existence and work of the Maritime Museum of Montenegro. According to the Decision of the Ministry of Maritime Affairs of 17th December 1949 on the establishment of the Museum, the Museum had the task to “collect and purchase, arrange, exhibit and maintain objects and documents of relevance for the historical heritage of Boka with the aim to explore history and publish the results of its work”. The founders of the Museum were aware of the importance of the historical and cultural heritage that has been accumulated for centuries in the palaces and captains’ mansions. With its establishment, the existence of the museum and archival material was officially declared, and the collecting process was continued during all seventy years by enriching the records through purchase and donations. Nowadays, the Maritime Museum is a public institution of a specialized type, the institution dealing with collecting, protecting, archiving and professional procession and the presentation of the object and portable cultural goods from the maritime past of the Montenegrin coast. In 2012 the Maritime Museum of Montenegro was named the home museum for maritime-technical collections preserving the maritime heritage of Montenegro.

Keywords: the seventieth anniversary of the Maritime Museum of Montenegro, 10th September, solemn academy, exhibition, recapitulation of the achievements, the concept and the task of the museum.

1. Uvod

Početak XX vijeka javlja se potreba za većim proučavanjem bogate pomorske baštine, baštine koja je ostala kao nasljeđe velike pomorske aktivnosti tokom prethodnih vijekova. Propašću jedrenjaka duge plovidbe jedno poglavlje pomorstva, koje je vjekovima donosilo prosperitet stanovnicima naše obale, se zatvorilo.

Trebalo je odati počast moru, pomorstvu i pomorskoj privredi, zaslužnima za stvaranje bogate kulturne baštine Boke Kotorske. To je, ujedno, bio i povod za početak realizacije ustanovljenja jednog muzeja u Kotoru, posebno ako znamo da su muzeji mjesta od posebnog značaja za očuvanje identiteta jednog naroda, oni doprinose samospoznaji vlastite prošlosti. Pored toga, Muzeji su i jedinstvena otkrića gdje se otvaraju vidici za nove ideje, što ujedno predstavlja suštinski korak u izgradnji bolje budućnosti.

Označiti godišnjicu jednog Muzeja znači zapisana sjećanja pretvoriti u život, spojiti prošlost sa sadašnjošću kako bi se prepoznala njihova vrijednost kad su zajedno. Tako smo 10. septembra 2022. godine sumirali, osvrnuli se i napravili rekapitulaciju postignutog u proteklih sedam decenija njegovog postojanja i rada.

2. Istorijat Pomorskog muzeja Crne Gore

Pomorski muzej Crne Gore, smješten u Palati Grgurina (Gregorina), sagrađen u drugoj polovini ili na samom kraju XVII vijeka, lociran je u centralnom dijelu starog kotorskog urbanog jezgra, na jednom od jedanaest živopisnih gradskih trgova, danas zvanično nazvanom Trg Bokeljske mornarice. Pokazujući preko svojih bogatih zbirki, kontinuirano, kroz vjekove u svim razdobljima, razvoj pomorstva i kulture ovog važnog područja, Pomorski muzej predstavlja jednu od najznačajnijih kulturno-naučnih institucija Kotora i Crne Gore. Tradicija pomorstva utkana u kulturne tekovine grada koji baštini pomorsku i civilizacijsku prošlost Boke Kotorske i Crnogorskog primorja, dala je živi pečat ovoj instituciji, gdje se prošlost i sadašnjost, dvije naoko nepomirljive kategorije, prate i dopunjavaju. Palata Grgurina, u kojoj je smješten Pomorski muzej Crne Gore, žila je kucavica kulturnih dešavanja u gradu, živo središte naučnih usmjerenja i tumačenja prošlosti, kao i savremenih naučnih otkrića na polju pomorstva i kulture. Svojom stalnom postavkom predstavlja tiho sidrište modela i slika jedrenjaka, parobroda, motornih brodova i raznih ratnih plovih jedinica, smiraj pobijedenih i izgubljenih bitaka na moru, stanište kapetana, plemića, brodovlasnika, pomorskih boraca, dok su starinske dvorane, u kamenu okovanih prozora i portala unutar palate, nijemi čuvari dragocjenih muzejskih predmeta raznorodnog sadržaja. Muzejski stručnjaci

brižnim istraživanjem, sakupljanjem, izlaganjem, čuvanjem, naučnom obradom i prezentacijom muzejskih predmeta širokoj javnosti čuvaju od zaborava njihovu svrsishodnost i ljepotu, kult prošlosti i plovidbene rute.¹

Bratovština Bokeljska mornarica pod imenom Plemenito tijelo Bokeljske mornarice bila je nosilac ideje, još krajem XIX vijeka, o formiranju jedne zbirke predmeta od istorijske i kulturne vrijednosti, što se smatra početkom muzeološke djelatnosti u Kotoru. Prva muzejska zbirka iz 1880. godine, takozvani Kabinet Bratovštine kotorskih pomoraca, svjedoči o tome da se ideja o formiranju muzeološke službe u ovom kraju pojavila još u to davno vrijeme društvenog preporoda. Danas je izložena u odjeljenju Bokeljske mornarice.² Vrijedna zbirka predmeta, vezana uglavnom za djelatnost bratovštine ni po razmišljanju njenih članova, intelektualaca, zanatlija, mornaričkog podmlatka, nije bila dovoljno opremljena i popunjena onako kako to priliči pravom muzeju, pa se u okviru ove organizacije rodila ideja o formiranju Istorijskog muzeja u Kotoru, koji bi bio usmjeren na istoriju pomorstva, kao i na civilizacijsku i kulturnu prošlost Boke Kotorske. Jedan od najstarijih utemeljivača muzeja bio je vrijedni sakupljač starina, kotorski zanatlija Josip Jakičević, član uprave Bratovštine Bokeljske mornarice. Njegovim trudom sređena je i otvorena za javnost zbirka Bokeljske mornarice, koju su sačinjavali staro oružje i nošnja, ali i ostali predmeti značajne kulturno-istorijske vrijednosti. Ova zbirka, formirana 1900. godine, predstavljala je začetak budućeg Pomorskog muzeja, prvobitnog Muzeja Bokeljske mornarice. Na sjednici Opštinskog vijeća 28. januara 1906. godine, koja je slijedila pošto su članovi Mornarice učestvujući u raznim kulturnim institucijama vodili diskusiju o potrebi formiranja muzeja u Kotoru, vijećnik Ivan Radimir, prepozit stolne Crkve Svetog Tripuna, predložio je da se na sljedećoj sjednici vijeća ovaj opšteprihvaćen predlog usvoji. Obrazlažući potrebu za osnivanjem muzeja, istakao je: [Red je dakle da jednom započnemo i time se pokažemo dostojni sinovi vrijednih naših pređa, podignućemo Boku na veći stepen kulture i steći priznanje izobraženog svijeta. Razni su faktori da sudjeluju tome prosvjetnome cilju: obe crkvene vlasti, gradske i druge bokeljske opštine, konzervatori spomenika, profesori povijesti i klasične filologije, društva, dušebrižnici i pučki učitelji. Nu između tih faktora treba birati uži promicateljni odbor od osam do dvanaest lica koji bi imao sljedeće zadatke: 1) da osnuje pravilnik starinarskog društva; 2) da priskrbi barem privremeno pomješće (!) za smještenje već iznađenih spomenika (prostorije Mornarice su bile veoma male); 3) da prikupi dobrovoljne prinose za prve nužne troškove; 4) da

---

¹ R. Abramović, Monografija Pomorskog muzeja Crne Gore (u pripremi), JU Pomorski muzej Crne Gore Kotor, Kotor, 2022.

² Fotografija prvobitnog Kabineta Bokeljske mornarice se vodi pod IB 566.

pozove sve faktore i poznatije rodoljube po Boki na skupštinu u kojoj bi se pretresao i odobrio pravilnik, upisali članovi i birala uprava starinarskog društva za bokeljske spomenike sjelom u Kotoru. Poslije ovog saopštenja izabran je inicijativni odbor od osam članova: „za zaveđenje muzeja bokeških starina u gradu Kotoru“.³ Jedan od članova ovog društva bio je unuk admirala Antona Rosija, njegov imenjaka, zaslužan za uspostavljanje i inventarisanje prvobitne zbirke kamenih ulomaka Kotorskog lapidarijuma. Uprava Mornarice i kapetan Pavo Kamenarović iz Dobrote, narodni prvak i pjesnik, podadmiral Bratovštine, u cirkularnim pismima koja su slali Bokeljima širom svijeta, ponovo navode da je uprava Bratovštine „odlučila utemeljiti jedan povijesni muzej u kojemu namjerava smjestiti staro oružje, isprave i sve ono što je kadro da proslavi uspomenu opstajanja Bokeljske mornarice. Uz to kani sakupiti u posebnoj galeriji slike i fotografije svih zaslužnih i znamenitih otadžbenika, da tako potomcima sačuva njihovu uspomenu].

Prvi svjetski rat prekinuo je aktivnosti Starinarskog društva, tako da je i sama zbirka, koju je utemeljio Josip Jakičević pretrpjela manje štete.⁴ Nakon više godina poslije Prvog svjetskog rata 07. oktobra 1934. godine otvorena je velika izložba istorijskog blaga u Palati Grgurina, današnjem Pomorskom muzeju, u organizaciji tek formiranog Narodnog univerziteta Boke Kotorske. Predstavljala je pravi podstrek formiranju muzeja i zajedno sa djelovanjem Starinarskog društva bila od presudne važnosti za formiranje savremene muzeologije na ovim prostorima.⁵ Predsjednik Narodnog univerziteta Petar Šerović, bio je ugledni naučni i kulturni radnik,⁶ u to vrijeme načelnik sreza. Prof. Predrag Kovačević bio je njegov vjerni saradnik, naročito po pitanju sastavljanja budućih aktivnosti Univerziteta. Kulturna javnost Boke Kotorske na ovoj velikoj i sveobuhvatnoj izložbi bila je u prilici da po prvi put, na jednom mjestu, na prvom spratu Palate Grgurina, vidi ogroman dio sačuvanog kulturnog bogatstva, preko 700 eksponata,⁷ koji su se u Boki nakupljali vjekovima. Dakle, svi predmeti koji su ostali sačuvani nakon rata i koje austrougarske vlasti nisu oduzele, bili su izloženi na ovoj sveobuhvatnoj izložbi. Veliki broj izloženih predmeta pripadao je Bokeljskoj mornarici. Najveća zasluga u realizaciji ove izložbe pripada poznatom

³ S. Mijušković, *Kotorska mornarica*, CANU 28, 7, Podgorica, 1994, str. 263–264.

⁴ J. Martinović, „Dvadesetogodišnjica rada Pomorskog muzeja u Kotoru u novim uslovima“, *GPMK XX*, 1972, str. 9.

⁵ P. Šerović, „Značaj kulturno-istorijske izložbe NU“, *Glasnik NU*, br. 2 od 30. 12. 1934, str. 9.

⁶ Don N. Luković, „Petar Šerović“, *GPMK XVII*, 1969, str. 251; V. Ivošević, „U spomen Petra Šerovića (povodom desetogodišnjice smrti)“, *Boka 10*, Herceg Novi 1978, str. 347–357.

⁷ Spisak predmeta izložbe Narodnog univerziteta, poklon akademika Dejana Medakovića, nalazi se u Biblioteci Pomorskog muzeja.

bokeljskom rodoljubu, gospodinu Sigismundu Sbutegi,⁸ tadašnjem glavnom kućevlasniku reprezentativne Palate Grgurina, kao i gospodinu Jovanu Griviću, predstavniku jednog dijela njenih vlasnika. Ova izložba popraćena je sa najvećim interesovanjem, a svojim bogatstvom, postavkom i duhom ponovo je podstakla krug poštovalaca i ljubitelja umjetnosti, poznavalaca kulturno-istorijske prošlosti Kotora da oforme jedan kompleksan muzej sa muzeološkom postavkom, koji će uporedo sa ulogom Bratovštine Bokeljske mornarice u razvoju pomorstva ovog kraja njegovati i ostale pomorske i kulturne tekovine Boke Kotorske. Nakon 1934. godine, velikim zalaganjem podadmirala Bokeljske mornarice Rudolfa Đunija, zakupio se i adaptirao dio prvog sprata Palate Grgurina u kojem je do tada bilo smješteno Sresko načelstvo, a najveći dio troškova platilo je parobrodarsko društvo „Zetska plovidba“ iz Kotora.

Novoformirani Muzej Bokeljske mornarice, sa stalnom postavkom, otvoren je početkom februara 1937. godine, za vrijeme Tripundanskih svečanosti. U ovaj muzej je nova uprava reorganizovane Bokeljske mornarice, na inicijativu Rudolfa Đunija, sa novoizrađenim Statutom od 27. decembra 1934. godine, čije je reforme omeo početak Drugog svjetskog rata, uspjela 1938. godine da prenese sve istorijske predmete iz dotadašnjeg Kabineta u Palatu Grgurina. Na prvom spratu Palate Grgurina postavljena je nova muzejska zbirka–Muzej Bokeljske mornarice. Ovakav muzej, smješten u novoadaptiranim odjeljenjima, predstavljao je, i pored određenih manjkavosti muzeološkog tipa, znatni napredak u odnosu na stari muzej, tačnije Zbirku Bokeljske mornarice, koja se nalazila u prizemlju Palate Drago, na Trgu Sv. Tripuna. Muzejski predmeti u novonastalom muzeju sadržali su gotovo istu muzejsku koncepciju uz izvjesne dodatke. Ovdje su bile izložene originalne slike naručene za bokeljske pomorce, originalna djela mariniste Vasilija Ivankovića, kopije njegovih originalnih slika, kao i kopije slika, uglavnom nepoznatih autora iz svetilišta Gospe od Škrpjela, koje su slikali Anastas Bocarić i Ivan Mirković. Zidove su krasili i brojni portreti bokeljskih pomoraca, zbirka grbova vlasteoskih porodica Boke, a u vitrinama su bili izloženi modeli starih brodova, brodski instrumenti, staro oružje i nošnje, uniforme Bokeljske mornarice, odnosno uniforme članova Bratovštine, razne arhivalije: brodski dnevници, portolani, atlasi, povelje, diplome.⁹ Drugi svjetski rat prekinuo je redovnu djelatnost muzeja. Italijanske okupatorske vlasti ispraznile su za svoje potrebe kompletnu palatu Grgurina. Zaslugom Marka Kurijala restauratora, dobrovoljnog

---

⁸ P. Šerović, „Kulturno-istorijska izložba Boke Kotorske“, *Glasnik Narodnog univerziteta Boke Kotorske*, br. 1, Kotor, 7. oktobra 1934, str. 7–8.

⁹ J. Martinović, „Dvadesetogodišnjica rada Pomorskog muzeja u Kotoru u novim uslovima“, *GPMK XX*, 1972, str. 10–17.

kustosa, koji se starao i o održavanju muzeja (kabineta) Bokeljske mornarice i radio bez novčane nadoknade u novonastalom muzeju sve do 1945. godine, kada je njegov položaj pravno regulisan, zbirke su se očuvale za vrijeme rata, sklonjene su na sigurno mjesto i vraćene u muzej, odmah po oslobođenju. Marko Kurijal ostao je na mjestu kustosa Muzeja u osnivanju sve do svoje smrti tačno na Tripundan, 3. februara 1952. godine, nešto manje od sedam mjeseci prije zvaničnog otvaranja Pomorskog muzeja.

Zbog neriješenog statusa Bokeljske mornarice u poslijeratnom periodu, staranje o muzeju preuzeo je Mjesni, a kasnije Sreski narodni odbor sa sjedištem u Kotoru sve do 17. decembra 1949, kada je osnovan Pomorski muzej Kotor. Osnivanju muzeja u Kotoru dat je veliki značaj na nivou tadašnje države FNR Jugoslavije. Angažovana je Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti (JAZU) iz Zagreba da preko svog Jadranskog instituta formira četiri muzeja u Rijeci, Splitu, Dubrovniku i Kotoru, što je bilo od posebnog značaja za očuvanje pomorske i kulturne baštine većeg dijela istočne obale Jadranskog mora, koji je pripadao tadašnjoj državi Jugoslaviji. U jesen 1948. godine došla su u Kotor tri predstavnika ovih ustanova, akademik prof. dr Branislav Gušić, sekretar JAZU i dr Bernard Stulli, direktor Jadranskog instituta i delegat Ministarstva pomorstva FNRJ u vladi SR Hrvatske. U Kotoru je održan zbor građana na kojem su oni izložili svoje ideje. Njihovi planovi o osnivanju Pomorskog muzeja u Kotoru bili su podržani i s oduševljenjem prihvaćeni. Na predlog don Nika Lukovića bio je naznačen i jednoglasno podržan budući kandidat za direktora muzeja, Pavo Verona. S obzirom na to da JAZU nije mogla ni pravno, ni finansijski preuzeti Pomorski muzej, on je prešao u nadležnost Ministarstva pomorstva FNRJ u Beogradu, što su delegati JAZU dogovorili na Cetinju sa tadašnjim predsjednikom Vlade Crne Gore Blažom Jovanovićem. Ovo je bilo i zvanično ozakonjeno Dekretom Ministarstva pomorstva FNRJ od 17. decembra 1949, od kada pravno postoji Pomorski muzej.¹⁰ Iako u poslijeratnom periodu prioriteti društva nisu počivali na kulturi, ipak 1949. godine, na inicijativu Ministarstva pomorstva FNRJ, dolazi do jedne veoma važne opštredruštvene akcije. Pristupilo se reorganizaciji čitave mreže pomorskih muzeja u svim većim centrima na Jadranskoj obali (Rijeka, Split, Dubrovnik), pa i kotorskog Muzeja. Nakon toga započelo se sa izradom projekta revitalizacije i adaptacije postojeće zgrade, Palate Grgurina. Planovi pravljani tokom 1950. godine realizovani su u ljeto 1951, kada je preduzeće, kome su povjereni poslovi, „Pomgradnja“ iz Bara preuzelo radove na zgradi. Unutrašnjost zgrade bila je zapuštena brojnim pregradnjama, uslijed neshvatanja značaja ovog važnog kulturno-istorijskog spomenika. Pristupilo se izradi planova za

---

¹⁰ I. Zloković i J. Martinović, „Pomorski muzej Crne Gore – Kotor (1952 – 1982)“, *GPMK XXIX/XXX*, 1981–1982, str. 13–21.

restauraciju i adaptaciju zgrade, kako bi mogla poslužiti potrebama muzeja. Poslije iscrpnih studija planove je izradio dipl. inž. Lazar Katurić, šef Građevinskog odsjeka Pomorske oblasti Južnog Jadrana u Kotoru. Stručnu pomoć tokom radova pružili su inž. arh. Vojislav Đukić, saradnik Republičkog zavoda za zaštitu spomenika kulture na Cetinju, kao i direktor ovog Zavoda, prof. Milutin Plamenac. Konsultovani su, takođe, inž. Vinko Đurović i inž. Milan Zloković, redovni profesori Velike tehničke škole u Beogradu. Nacrte postavljenog namještaja i radove nadgledao je Lujo Matejan, tehnički rukovodilac Tvornice namještaja „Mašo Brguljan“ u Kotoru.¹¹ Ova fabrika izradila je stilski namještaj za potrebe Muzeja. Stolarske i gvožđarske radove izvelo je Sresko zanatsko preduzeće, a ukrasni gvožđarski radovi vezani su za ime izvanrednog majstora, Mata Gržetića. Ostalu opremu je nabavilo Ministarstvo pomorstva, koje je odobrilo sve kredite za restauraciju i adaptaciju zgrade i „Jadroliniji“ iz Rijeke povjerilo da snabdije Muzej materijalima za opremu, koje je bilo veoma teško nabaviti.¹² Veliku zahvalnost za preuzimanje brige o Muzeju i njegovoj rekonstrukciji dugujemo tadašnjem ministru pomorstva, Vicku Krstuloviću i njegovom pomoćniku Spasoju Velimiroviću. Proširen i preuređen, na osnovu projekata i elaborata za restauraciju i adaptaciju zgrade uz učešće domaćih majstora pod rukovođenjem Luja Matejana i Tonka Premužića, Muzej je svečano otvoren 10. septembra 1952, u popodnevnim časovima, na tadašnji jubilej–desetogodišnjicu Dana Ratne mornarice, pomorskog i riječnog brodarstva¹³. Na muzejskoj terasi okupili su se predstavnici narodne vlasti, JRM, vojske, prosvjetno-kulturnih ustanova, pomorskih nadležstava, kao i brojni pomorci koji su pristigli u Kotor. Ministra pomorstva zastupao je njegov pomoćnik Spasoje Velimirović. Govor je održao u ime Gradskog narodnog odbora Vojo Brinić, koji je istakao da se otvaranje muzeja povezuje sa Danom mornarice. Muzika je poslije održanih govora svirala državnu himnu, a mali admiral istakao je na glavni balkon Muzeja državnu zastavu. Dizanje zastave bilo je pozdravljeno puščanim plotunom postrojenog odreda Bokeljske mornarice. Ovim je bilo obznanjeno mnogobrojnom okupljenom narodu ispred Palate Grgurina da je Pomorski muzej otvoren.¹⁴

Novi muzej bio je podijeljen po zbirdkama:

---

¹¹ J. Š. Jovanović, „Pomorski muzej u Kotoru o 50-godišnjici“, *GPMK I*, 1952, str. 47.

¹² I. Zloković i J. Martinović, „Pomorski muzej Crne Gore – Kotor (1952–1982)“, *GPMK XXIX-XXX*, 1981–1982, str. 16.

¹³ Isto.

¹⁴ Isto.

1. Zbirka modela i slika brodova u vlasništvu Bokelja u periodu od srednjeg vijeka do razdoblja Francuske okupacije (1807–1813), modeli, slike brodova i brodski instrumenti u XIX vijeku;

2. Brodograđevinsko (ribarsko) odjeljenje sa starim tipovima plovnih objekata, brodograđevinskog alata, pribora za ribarstvo i rijetkih primjeraka flore i faune;

3. Zbirka Bratovštine Bokeljske mornarice sa izloženim fotografijama članova Bratovštine i raznih jubilarnih svečanosti;

4. Etnografska zbirka sa primjercima nošnji Boke Kotorske i uniformama Bokeljske mornarice, izabranim komadima starinskog namještaja, upotrebnim i dekorativnim predmetima korišćenim u bokeljskim kućama, muškim i ženskim nakitom;

5. Legat kapetana Vlada Ivelića iz Risna, salon sa originalnim slikama mariniste Vasilija Ivankovića, porodičnim portretima i portretima ruskih carica Katarine II i Jelisavete Petrovne;

6. Salon bokeljske kapetanske kuće iz druge polovine XIX vijeka;

7. Oružarnica u kojoj je izložena bogata zbirka hladnog i vatrenog oružja od XIV do druge polovine XIX vijeka, zajedno sa primjercima broskog naoružanja;

8. Odjeljenje sa predmetima vezanim za Prvi svjetski rat, sa naglaskom na zbivanja u Boki u vrijeme Ustanka mornara austrougarske flote 1. februara 1918. godine.¹⁵

Svakako da ni ova podjela unutar institucije nije kompletno zadovoljavala muzeološke potrebe, ali kvalitetan kadar uspješno je rješavao zadatke koji su se nametali. Ovakva organizacija zbirki već je na početku ukazivala na to da je Pomorski muzej kompleksnog karaktera, a njegova osnovna strukturna podjela na tri muzejske zbirke: Pomorsko-tehničku, Istorijsko-umjetničku i Etnološku.

Najveći broj muzejskih predmeta nastao je ostavštinom Muzeja Bokeljske mornarice, ali i otkupima i donacijama i to u periodu od početnog formiranja Muzeja 1952. godine do sedamdesetih godina prošloga vijeka. Ukupan broj predmeta danas iznosi 5.165, od toga je u ekspoziji oko 900, a ostatak je pohranjen u depoima gdje se čuvaju u skladu sa Zakonom o muzejskoj djelatnosti.

3. Aktivnosti Pomorskog muzeja Crne Gore 1952-2022. godine

Staranje o zbirkama preuzelo je Muzeološko odjeljenje, uvodeći i stručno obrađujući novoprispjele muzejske predmete, koji su stizali preko

---

¹⁵J. Martinović, „Dvadesetogodišnjica rada Pomorskog muzeja u Kotoru u novim uslovima“, *GPMK XX*, 1972, str. 12.

otkupa i poklona, dok je Naučnoistraživačko odjeljenje obogaćeno pomorskim arhivom oformljenim predajom starije arhivske građe raznih pomorskih ustanova i lučkih kapetanija na Crnogorskom primorju, kao i mikrofilmovanim dokumentima arhiva iz zemlje i inostranstva. Ovaj period velikog entuzijazma, koji se ogledao u svim segmentima rada u Muzeju, doveo je i u okviru naučnoistraživačke djelatnosti do formiranja specijalizovane naučno-stručne biblioteke, uglavnom pomorskog karaktera. Biblioteka je oformljena za stručno osposobljavanje muzejskog kadra, ali i za lica koja su se bavila proučavanjem pomorske, civilizacijske i kulturne prošlosti Boke i Crnogorskog primorja. Kao rezultat potrebe da se objave rezultati obrade dokumenata i muzejskih predmeta došlo je do osnivanja naučne i stručne publikacije–*Godišnjaka Pomorskog muzeja u Kotoru*, čiji je prvi broj izašao na Dan mornarice i pomorstva, 10. septembra 1952. godine, kao propratni sadržaj važnog događaja–osnivanja Muzeja u poslijeratnom periodu. Prvi broj bio je štampan spontano, bez velikih pretenzija, formata 20 x 14 cm, sa 78 strana i 3 fotografije. Međutim, odmah je, po svom sadržaju i kvalitetu, ispunio očekivanja i postao neraskidivi dio rada Muzeja. Ocijenjen kao časopis visoke vrijednosti, uprkos brojnim problemima vezanim za njegovo finansiranje, ubrzo se istakao kao jedna od najozbiljnijih publikacija pomorskog i kulturnog karaktera, te je 1967. nagrađen visokim priznanjem SR Crne Gore, Trinaestojulskom nagradom.¹⁶

Obnavljanje trgovačke flote na Crnogorskom primorju inicirao je upravo Pomorski muzej Crne Gore, dvije godine kasnije osnovano je parobrodsko preduzeće Jugoslovenska oceanska plovidba u Kotoru, a odmah zatim Prekookeanska plovidba sa sjedištem u Baru, a i brodogradilište „Bijela“ u Bijeloj opremljeno je za novogradnju i remont brodova.

Poslije Drugog svjetskog rata, nakon prekida od preko 20 godina rada drevne bratovštine Bokeljske mornarice, krenulo se sa inicijativama za njenom obnovom. Stoga je u Kotoru u Pomorskom muzeju 18. februara 1947. godine formiran poseban Redakcioni odbor za izradu novog Statuta Mornarice sastavljen od saradnika Muzeja i Istorijskog arhiva iz Kotora. U Pomorskom muzeju su 12. septembra 1959. godine proslavljene 1150. godišnjica pomorske bratovštine Bokeljska mornarica i stogodišnjica završene plovidbe kapetana Iva Vizina oko svijeta (1852–1859). Svečanosti su prisustvovali visoki državni funkcioneri, kapetan Benedikt Simović i zamjenik admirala Bokeljske mornarice Mato Petrović, narodni poslanik Savezne skupštine. Ovom prilikom u kotorsku luku uplovio je novoizgrađeni

---

¹⁶ I. Zloković, „Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru 1952-1972“, *GPMK XX*, 1972, str. 19.

razarač „Kotor“, gdje je obavljeno i krštenje broda. Bokeljska mornarica je tada na rivi izvela svoje tradicionalno kolo.

Rad na pripremi Statuta, koji se sastojao u pronalaženju arhivske dokumentacije, pripremi Statuta i organizovanju stručnih saradnika, otpočeo je 18. februara 1947. godine, kada je osnovan Odbor za izmjenu Statuta, nastavljen je 1959. godine, a naročito je bio intenzivan od početka 1964. godine do 30. avgusta iste godine, kada je izglasan izmijenjeni Statut ove organizacije.

Aktivnosti Pomorskog muzeja u periodu od 1952. do 2022. godine povezane su sa potrebama ove institucije da kroz svoju programsku djelatnost izrazi snažnu interakciju između Muzeja i javnosti, ali i sa namjerom da pokažu da su aktivnosti Muzeja ujedno i odraz društveno-političkih i istorijskih okolnosti.

Konstituisanje Muzeja u poslijeratnom periodu, tačnije 1952. godine, značilo je početno vrlo razgranate aktivnosti koje su se odnosile na proučavanje i unaprijeđenje pomorstva, što je dalo veliki podsticaj Pomorskom muzeju u Kotoru da razvije mrežu svojih aktivnosti sa srodnim institucijama gradova, Korčule, Orebića, Splita, Malog Lošinja, Zadra, Šibenika, Banja Luke, Pirana, Beograda, Zagreba, Sarajeva, Venecije, Trsta, Moskve, Lenjingrada... Ovaj period od osnivanja Muzeja pa do zemljotresa 1979. godine prepoznatljiv je po vrlo intenzivnoj djelatnosti, kruna te djelatnosti bili su brojni naučni skupovi u zemlji i inostranstvu. Nerijetko kustosi i naučni radnici Muzeja napuštaju staro muzejsko zdanje da bi prisustvovali brojnim naučnim skupovima u zemlji i inostranstvu, gdje razmjenjuju i proširuju svoja zdanja iz struke i vraćaju se bogatiji za nova saznanja u svoju matičnu instituciju.

Naučni radnici i saradnici Muzeja u ovom periodu aktivno su učestvovali u pisanju velikog broja pomorskih i istorijskih publikacija za institucije republika u sastavu SFRJ, brojnih kulturno-naučnih edicija, enciklopedija, ali i vrlo važnih lokalnih publikacija kojima su obilježavani jubileji. Ovaj period prepoznatljiv je i po izložbenoj djelatnosti, naučnim skupovima, muzičkim, koncertnim manifestacijama, konzervacijama spomenika kulture, arheološkim istraživanjima, kao i po, u okviru arheoloških istraživanja, ispitivanjima morskog dna.

Muzej je bio centar kulturnih dešavanja, u njemu su otvorene brojne izložbe za koje su korišćeni muzejski predmeti unutar Muzeja i muzejskih depoa, ali i predmeti iz ostalih, srodnih, institucija kulture, izložbe su, ujedno, svjedočile plodnu međuinstitucionalnu saradnju. Proslave značajnih jubileja poput: „300-te godišnjice rođenja baroknog slikara Tripa Kokolje“, „40-godišnjice Ustanka mornara bivše austrougarske mornarice“, „Stogodišnjice osnivanja i djelovanja turističke organizacije u Jugoslaviji“, rad na izdavanju spomen knjige o „20-godišnjice rada Sekcije društva istoričara SRCG“,

usloville su mogućnost da se ove istorijske, jubilarne teme približe publici, studentima i đacima, ljudima iz uže struke.

Pored izlaganja vrijednih dokumenata, koji su bili prateći sadržaji brojnih tematskih izložbi, Muzej je bio centar mnogih likovnih izložbi, akademskih slikara i slikara amatera koji su na svojim platnima predstavljali uglavnom bokeljske motive. U sklopu 300. godišnjice rođenja našeg najslavnijeg baroknog slikara Tripa Kokolja iz Perasta 1962. otvorena je izložba dokumenata grada Perasta od XVI do XVIII vijeka, a 1964. izložba ikona Bokokotorske ikonografske škole Dimitrijević-Rafailović iz Risna (XVII–XIX vijeka). Povodom kongresa Saveza bibliotekara SFRJ u Budvi je 1965. otvorena izložba inkunabula–starih štampanih knjiga između 1450. i 1500. godine, sačuvanih u Biblioteci Franjevačkog samostana u Kotoru. U prostorijama Povijesnog muzeja u Zagrebu organizovana je u februaru 1970. godine veoma uspješna izložba pomorstva Boke Kotorske koja je, sa tematski odabranim, najvrijednijim muzejskim predmetima, uz propratne sadržaje, koncerte, predavanja, književne večeri sa temama iz Boke dala sveobuhvatnu impresiju pomorske i kulturne prošlosti Boke.

U Izložbenoj sali Pomorskog muzeja, koja je upriličena za raznorazne izložbe, organizovane su izložbe domaćih slikara, ali i stranih, kojima je Boka Kotorska bila inspiracija. Juna 1966. godine otvorena je izložba slika akademskog slikara Mata Đuranovića, a avgusta iste godine izložbe akademskog slikara Vaska Lipovca, povodom proslave 800. godišnjice Katedrale Sv. Tripuna, u Kotoru, i slikara amatera Milenka Žebeljana. Od jula do avgusta 1971. organizovane su izložbe amaterskih slikara Jelke Čenčer i Ivana Vuličevića Vaivana. U julu 1972. godine Pomorski muzej otvorio je izložbu slika i karikatura Aleksandra Klasa.¹⁷ Postajući istinski hram kulture, čiji zadatak nije samo očuvanje muzejskih predmeta, već i da bude živo tkivo koje aktivno učestvuje u svim događajima vezanim za pomorsku i kulturnu tematiku, Pomorski muzej organizuje razne manifestacije i proslave jubilarnog karaktera:

1954. godine u Muzeju je radio i zasijedao Odbor za proslavu 150. godišnjice Prvog srpskog ustanka;

1958. Odbor za proslavu 40. godišnjice Ustanka mornara u Boki Kotorskoj;

1962. Odbor za proslavu 300. godišnjice rođenja baroknog slikara Tripa Kokolja;

1966. Odbor za proslavu 800. godišnjice Katedrale Sv. Tripuna u Kotoru;

1968. Odbor za proslavu 50. godišnjice Ustanka mornara, ponovljen u većem obimu;

---

¹⁷ J. Martinović, „Dvadesetogodišnjica rada muzeja u novim uslovima“, *GPMK XX*, 1972, str. 9–17.

1969. Odbor za proslavu 100. godišnjice Prvog bokeljskog ustanka protiv austrijske vlasti.

Pomorski muzej u ovom periodu postaje nosilac brojnih nagrada i priznanja. Povodom stogodišnjice osnivanja i djelovanja turističke organizacije u Jugoslaviji, Turistički savez dodjelio je Pomorskom muzeju u Kotoru plaketu u znak priznanja za uspješan rad i postignute rezultate u unaprijeđenju turizma, Pomorski muzej nagrađen je 1970. godine od žirija za dodjelu Plave vrpce „Vijesnika“ iz Zagreba za podvige u pomorstvu 10. septembra iste godine, na Dan pomorstva i Ratne mornarice.¹⁸

U nastavku ulaznog hola Pomorskog muzeja bili su smješteni ulomci kamene plastike, od kojih su neki reljefi visokog umjetničkog kvaliteta. Zbog važnosti institucije i nedostatka adekvatnog prostora koji je jedan osavremenjeni muzej morao posjedovati, Skupština opštine Kotor otkupila je i predala na upravljanje Muzeju jednu manju zgradu koja se nalazi iza začelnog dijela muzejske zgrade. Do prekida rada Muzeja usljed oštećenja zgrade u katastrofalnom zemljotresu 1979. godine, Muzej je posjedovao 16 muzejskih odjeljenja, oko 1.700 muzejskih predmeta, čiji se broj permanentno povećavao. Od 1972. do 1977. godine uvećan je za 140 muzejskih predmeta, od kojih su neki visoko ocijenjeni kao svjetski rariteti, povećan je i fond od oko 9.000 knjiga i pomorski arhiv za 600.000 prikupljenih dokumenata i preko 2.400 svezaka. Vrijedna donacija, dostojna zasebne pohvale, jeste poklon od 1.505 knjiga koje je donirala SANU iz Beograda i JAZU iz Zagreba sa 60 knjiga iz oblasti muzeologije. Fond dokumenata lučkih kapetanija Crnogorskog primorja, koji je bio smješten u Pomorskom muzeju, zbog neadekvatnog prostora prenesen je po dogovoru Arhiva SR Crne Gore, kao matičnog arhiva, Istorijskog arhiva u Kotoru i Pomorskog muzeja, u depo Istorijskog arhiva u Kotoru. Predato je 1.120 fascikli sa spisima, kao i 1.491 pomoćna knjiga. Pojedini, vrlo vrijedni, dokumenti ostali su kao zaostavština privatnih porodičnih arhiva, pohranjeni su i dobrim dijelom izloženi u Pomorskom muzeju. U toku 1975. godine, vrijednom timu muzejskih stručnjaka pridružila su se dva saradnika sa visokom stručnom spremom: Mileva Pejaković, diplomirani etnolog, i diplomirani inženjer riječnog i pomorskog saobraćaja Petar Palavršić, čime je uveliko poboljšana kadrovska struktura muzeja, a zbirke po tematici dobile kustose koji će se starati o njima.¹⁹

Veliki entuzijazam i radni polet Muzeja, kao što je rečeno, prekinula je strahovita prirodna stihija, katastrofalni zemljotres 15. aprila 1979. godine. Kao posljedica ovog razornog zemljotresa zgrada Muzeja pretrpjela je

---

¹⁸ Katalog izložbe – *Hod kroz vrijeme i događanja*, autori kataloga R. Abramović i D. Nikčević, JU Pomorski muzej Crne Gore Kotor, Kotor, 2022.

¹⁹ J. Martinović, „Srebrni jubilej muzeja 1952–1977“, *GPMK XXV*, 1977, str. 13–15.

znatna oštećenja. Usljed slijeganja temelja pojavile su se brojne pukotine i razmicanje zidova u gornjim partijama zgrade, pa je bilo neophodno izvršiti kompletne sanaciono-restauratorske radove na zdanju. Sanacioni i revitalizacijski projekat izradili su arhitekta Franc Vardijan i inženjer Stojan Ribnikar iz Ljubljane, a projekat enterijera Muzeja arhitekta Bernardo Bernardi iz Zagreba. Radove na Palati izvelo je građevinsko preduzeće „Trudbenik“ iz Ohrida.

Zgrada bi pretrpjela mnogo veća oštećenja, pa čak i obrušavanje objekta da, po mišljenju relevantnih stručnjaka, nije bilo horizontalnih željeznih zatega. Ovo je dokaz da su stari graditelji, poučeni iskustvima ranijih razornih zemljotresa, naročito onog iz 1667. godine, prilikom gradnje kuća uvodili novu sigurnosnu tehnologiju.²⁰ Proširena muzejska odjeljenja sa savremenim enterijerom omogućila su posjetiocima Muzeja mnogo pristupačnije razgledanje muzejskih predmeta, a shodno novoj koncepciji prostora mogućnost lakšeg kretanja po prostorijama.

Radovi na sanaciji zgrade Muzeja zvanično su počeli 22. novembra 1982. godine. U isto vrijeme kada su izvođeni građevinsko-zanatski radovi izrađen je projekat enterijera. Od 15. aprila 1979. godine radnici Muzeja usmjerili su svoju djelatnost u više pravaca. Najprije su se posvetili spasavanju eksponata, koje su smještali na različite lokacije: u depoe Istorijskog arhiva ili u podrumu novoizgrađenih zgrada u Škaljarima. Uporedo sa sanacijom Muzeja, u granicama realnih mogućnosti, obavljali su se konzervatorsko-restauratorski radovi na najugroženijim eksponatima.

Po kompletnoj sanaciji i revitalizaciji muzejske zgrade, poslije 67 mjeseci od aprilske katastrofe, Pomorski muzej Crne Gore ponovo je otvorio svoja vrata za javnost - 20. novembra 1984. godine. U pozdravnoj riječi, kojom je započeta svečanost ponovnog otvaranja Muzeja, tadašnji direktor Milan Begović obratio se zvanicama, visokim državnim funkcionerima, predstanicima gradske vlasti, predstavnicima vjerskih zajednica i ostalim prisutnima. Posebnu zahvalnost izrazio je, u ime kolektiva Pomorskog muzeja, svim projektantima, Građevinskoj radnoj organizaciji „Trudbenik“ iz Ohrida, glavnom izvođaču radova, Radnoj organizaciji „Jadran-komerc“ iz Zagreba i njihovim kooperantima, Radnoj organizaciji „Obnova“ iz Kotora, koja je savjesno obavljala poslove za račun investitora. Izrazio je i izuzetnu zahvalnost Opštinskom zavodu za zaštitu spomenika kulture u Kotoru i direktoru Jovanu Jovici Martinoviću, dugogodišnjem direktoru Pomorskog muzeja, akademskom slikaru Vasku Lipovcu, koji je svojim reljefima u bronzi

---

²⁰ M. Begović, „Pomorski muzej Crne Gore u Kotoru (1979–1984) – sanacioni radovi zgrade i ostale djelatnosti“, *GPMK XXXI–XXXII*, 1983–1984, str. 195–201.

ukrasio ulazni hol Muzeja, ali i značajno doprinio rodnom gradu ostalim likovnim djelima visokog kvaliteta.²¹

Neposredno poslije svečanog otvaranja Pomorskog muzeja u Kotoru slijedile su izložbe „Pomorstvo Boke kroz vjekove“, a u Londonu je predstavljena izložba „Narodna umjetnost Crne Gore“ na kojoj je Pomorski muzej bio zastupljen jednim brojem izabраниh muzejskih predmeta.

Nastavlja se izložbena aktivnost vezana za brojne važne datume i ličnosti, poput izložbenih aktivnosti u okviru proslave „Evropske godine baroka“. Kao sjećanje na pomorskog kapetana, našeg najuglednijeg marinistu XIX vijeka, u Pomorskom muzeju otvorena je izložba slika „Slike mariniste Vasilija Ivankovića u Boki Kotorskoj“, izložba „Kotor starinska kamena dvorana“ postavljena u Etnografskom muzeju u Beogradu. Ustupljaju se muzejski predmeti za izložbe izvan muzeja i filmske projekcije. Obilježen je pored ostalih i jedan važan jubilej „300 godina Pomorskog školstva i pedagoškog rada kapetana Marka Martinovića“, svečanim otvaranjem Muzeja grada Perasta poslije zemljotresa iz 1979., 21. novembra 1988. godine. Ratna događanja devedesetih usporila su razvoj muzejskih aktivnosti.

Živa i sadržajna muzejska aktivnost je brojčano u malom opsegu ako je upoređujemo sa snažnom ekspanzijom muzejskih aktivnosti koje su uslijedile uglavnom od 2002. godine sve do najnovijeg datuma. Nastavljaju se naučni skupovi, promocije knjiga, postavljaju se izložbe iz oblasti pomorske tematike, etnografske izložbe na temu starih zanata, ljepote zlatne niti, sjaja starih kandila. More i jedrenjaci okosnica su brojnih izložbi, okruglih stolova, naučnih skupova.

Brojne su izložbe sa filatelističkom tematikom, prigodne kovertе i markice upriličene povodom brojnih pomorskih jubileja, oplovljenja Iva Visina oko svijeta, borbi slavni Dobročana, braće Ivanovića u Patrasu i Pireju protiv moćnih tripolitskih gusara, markica i prigodnih koverata sa likom kapetana Petra Želalića, kapetana Iva Vizina, sa motivima jedrenjaka predstavljenim na Ivakovićevim marino slikama. Iskovana je bronzana medalja sa Vizinovim likom, unikatne vrijednosti, rad akademskog slikara Dalibora Parače, povodom pomenutog jubileja 150. godina od Vizinovog oplovljenja svijeta. Brojni su i omaži posvećeni slavni ličnostima: omaž Miroslavu Štumbergeru, uvaženom kapetanu i modelaru, povodom 120 i 130 godina od njegovog rođenja, omaž priznatoj etnološkinji dr Đurđici Petrović, omaž akademskom slikaru i skulptoru Vasku Lipovcu.

Muzej se svojom izložbenom djelatnošću predstavljao kako u državama nekadašnje Jugoslavije, tako i u inostranstvu. Gostovao je u Sevilji, Parizu,

---

²¹ M. Begović, „Otvoren Pomorski muzej Crne Gore u Kotoru“, *GPMK XXXIII–XXXIV*, 1985–1986. godina, str. 13–16.

Atini, Plovidivu i Nesebaru. Takođe, Pomorski muzej ima blisku saradnju sa Kotorskom Biskupijom zahvaljujući kojoj je realizovano niz tematskih izložbi sa kojima smo gostovali u inostranstvu i predstavili kulturno blago Crne Gore.

U saradnji sa g-dinom Predragom Jankovićem, u prizemlju palate Grgurina otvorena je 2005. godine galerija „Ticijan“ izložbom Ljubomira Brajovića. U saradnji sa pomenutom galerijom u muzeju su postavljane brojne izložbe renomiranih crnogorskih umjetnika, kao i onih sa prostora bivše Jugoslavije: Vaska Lipovca, Marija Maskarelija, Miodraga Vartabedijana, Milene Jeftić Ničeve Kostić, Predraga Španjevića Španje, Đorđija Bata Pravilovića, Aleksandra Prijića, Ratka Šoća, Milivoja Đurovića, Luke Berberovića, Mikija Radulovića, Eleonore Apolonio, Filipa Jankovića, Saše Lončarića, ali i slikara starijeg datuma Vasilija Ivankovića. Pored njih, Muzej je ugostio i brojne slikare amatere: Batu Subotu, Čedomilu Ivanović, Vesnu Oborinu...

Ista praksa je nastavljena 29. jula 2018. kada je u prizemlju palate Grgurina otvorena Galerija nakon višemjesečne sanacije i adaptacije prostora, izložbom »Boja lica«, crnogorskih akademskih umjetnika Tijane Gordić i Adina Rastodera.

Razvoj i rast Ustanove, u korak je pratila i izdavačka djelatnost. Muzej je izdavač brojnih knjiga iz kulture i umjetnosti, a svakako je nezaobilazna edicija *Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru*, koja predstavlja kultno izdanje u kojem su svoje tekstove utkali mnogi značajni ljudi, naučnici, arhitekte, arheolozi, istoričari umjetnosti, mislioci, književnici, poznavaoi pomorskih nauka. Godišnjak se u kontinuitetu štampa od 1952. godine do današnjeg dana, a do kraja 2022. godine će izaći iz štampe njegov 70. broj. Sa zadatkom objedinjavanja i obavještanja o svim važnim mjesečnim aktivnostima institucije 2010. godine uspostavljen je mjesečni bilten *Jedra Boke* u digitalnom obliku.

Jedna od obaveza svakog muzeja je dostupnost. Tako je 2016. godine izrađen vodič na Brajevom pismu na crnogorskom i engleskom jeziku, a ove godine realizovan je prvi muzejski vodič na znakovnom jeziku. U Muzeju postoji i odjeljenje za OSI populaciju i audio gajd koji Muzej posjeduje već 15 godina.

Pored izložbene i izdavačke djelatnosti, zadatak Muzeja je da pomorsko blago, sve pokretne predmete koji ga definišu, sačuva od propadanja i iznošenja iz Crne Gore kako otkupom, tako i vrijednim donacijama građana koji su prepoznali njegovu misiju. Posebno su posljednje dvije decenije rada Muzeja prepoznatljive po brojnim donacijama, kojih je bilo preko 300. Ovim vrijednim predmetima obogaćene su i obnovljene zbirke, a rezultat je vidljiv i kroz nove izložbene muzejske predmete u stalnim postavkama Muzeja.

Sve muzejske aktivnosti zabilježene su u katalogu izložbe povodom 70 godina Muzeja *Hod kroz vrijeme i događanja*, autora Radojke Abramović, Danijele Nikčević, Dijane Đurašković i Tomislava Bonića. Pomenuta izložba dokumentarnog karaktera otvorena je 08. oktobra 2022. u galeriji Pomorskog muzeja, čini je izbor iz bogate i raznovrsne dokumentacije prikupljane tokom navedenog perioda. Katalog donosi popis realizovanih izložbi (197), kao i popis izdatih publikacija.

Kao kruna svega uspostavljene su brojne nagrade sa temom iz oblasti pomorstva, povodom 150. godina Vizinovog oplovljenja oko svijeta, nagrada najboljem učeniku Pomorske škole i studentu Fakulteta za pomorstvo.

U Pomorskom muzeju Crne Gore 2004. godine upriličena je nagrada „Merito Navali“, u čast počasne bijele zastave koju je proslavljenom Ivu Visinu dodijelio austrougarski car Franjo Josif 1860. godine. Nagrada se dodjeljivala priznatim kulturnim stvaraocima i ljudima koji su, kao prijatelji, mnogi i radnici muzeja, doprinjeli afirmaciji ove ustanove. Ovogodišnju nagradu primio je g-din Slavko Dabinović, dugogodišnji bibliotekar Pomorskog muzeja. Pored njega, dobitnici nagrade su bili: dr Miloš Milošević, kap. Milan Sbutega, g-din Antun Tomić, g-din Zoran Radimir, mr Jovan J. Martinović, g-din Petar Palavršić i mons. Anton Belan.

4. Posjete Pomorskom muzeju

Posjete visokih zvanica Pomorskom muzeju Crne Gore, započete šezdesetih godina, a najbrojnije sedamdesetih, povezane su s društveno-političkim i istorijskim okolnostima u Jugoslaviji i Crnoj Gori. Kulturno-političko otvaranje Jugoslavije i Crne Gore prema Zapadu nagovjestili su na saveznom i nacionalnom nivou britanski laburisti, odnosno njihova delegacija koja je boravila kod Josipa Broza Tita. Crnu Goru je početkom 1950. godine posjetio britanski laburistički poslanik Džon Parker, koji je o svojoj posjeti Crnoj Gori pisao u članku objavljenom 14. februara 1950. u *Manchester gardijanu*. Pišući vrlo pozitivno o Crnoj Gori, osvrnuo se na njenu istoriju, nacionalni identitet, nastojanje Jugoslavije da se odupre Informbirou, a pozitivno se izrazio i o naporima Crne Gore na unaprijeđenju ekonomije. Ovom posjetom Parker je otvorio put promociji Crne Gore i posjetama drugih uticajnih laburista. Oni su bili prvi koji su promovisali otvaranje Crne Gore prema Zapadu, pogotovo ono iz domena ekonomije, naročito turizma.²²

Pomorski muzej u Kotoru posjećivali su uvaženi pojedinci, parovi, državne i političke delegacije, krunisane ličnosti, ljudi iz filmske umjetnosti,

---

²² Katalog izložbe – *Hod kroz vrijeme i događanja*, autori kataloga: R. Abramović i D. Nikčević, JU Pomorski muzej Crne Gore, Kotor, 2022.

poslanici iz svijeta kulture, iz zemlje i inostranstva. Sjećanje na njihove posjete čuva se među koricama dvije muzejske Knjige utisaka – starije i nove. U starijoj Knjizi utisaka, braon kožnog poveza, zabilježeni su utisci svih uvaženih posjetilaca Muzeja od 12. juna 1968. godine do 9. septembra 2018, kada je knjiga kompletno ispisana, zatvorena i pohranjena u Biblioteci Pomorskog muzeja kao dragocjena riznica uspomena.²³ Tada je otvorena nova Knjiga utisaka, svijetloplavih korica, koje asociraju na more, kao tematsku okosnicu čitave muzejske postavke. Zlatno utisnuta slova na naslovnoj strani – Knjiga utisaka, daju joj poseban, elegantan ton. Prva posjeta uvaženih gostiju upisana je u novu Knjigu utisaka 21. novembra 2018. godine.

Šezdesetih godina Muzej su najviše posjećivali visoki politički i vojni funkcioneri iz zemlje i inostranstva, naročito visoke vojne ličnosti SSSR i političari Nesvrstanih zemalja, koji su bili u prijateljskim odnosima sa SFRJ. Najznačajnija posjeta muzeju bila je 15. maja 1969. godine, kada je Josip Broz Tito, predsjednik Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije sa suprugom Jovankom posjetio Muzej.²⁴

Josipa Broza Tita kroz Pomorski muzej proveo je Jovan Martinović. Tito je bio prvi od zvanica koji se u Knjigu utisaka upisao u reprezentativnom Žutom salonu. Tom prilikom je napisao: „Zadivljen sam sa velikom i slavnom prošlošću Boke Kotorske i njenih sinova koji su pronijeli svojom sposobnošću tu slavu širom svijeta“.²⁵

Neposredno poslije Titove višednevne posjete Crnoj Gori, Pomorski muzej posjetio je poznati filmski par, glumica Sofija Loren sa suprugom, poznatim režiserom i producentom Karlom Pontijem. Zabilježene su i posjete okrunjenih ličnosti: japanskog prijestolonasljednika princa Akihita sa suprugom Mičiko 1979.; princeze Margaret Rouz, grofice od Snoudona, mlađe sestre engleske kraljice Elizabete II 1970.; kraljice Margarete II od Danske 1977.; sinova kraljice Elizabete II – Čarlsa, princa od Velsa 1978. i Endrua, vojvode od Jorka 2009.; princa Alberta II od Monaka 2013.; ali i tajlandske princeze Maha Čakri Sirindhorn, koja je Muzej posjetila 2018. godine. Oko kamere ovjekovječilo je i posjetu Luisa de Almeide Kabrala – predsjednika nezavisne Gvineje, ali i predsjednika Zaira Mobuta Sese Sekoa, zatim posjetu predsjednika Hrvatske Stjepana Stipe Mesića, predsjednika Albanije Alfreda Mojsijua, Bugarske Georgija Prvanova, Makedonije Đorđa

---

²³ Katalog izložbe – *Hod kroz vrijeme i utiske*, autori izložbe i kataloga: R. Abramović i D. Nikčević, JU Pomorski muzej Crne Gore, Kotor, 2020.

²⁴Isto.

²⁵M. Begović, „Pomorski muzej Crne Gore u Kotoru (1979 – 1984) – sanacioni radovi zgrade i ostala djelatnost“, *GPMK XXXI–XXXII*, 1983–1984, str. 21.

Ivanova, Hrvatske Iva Josipovića, Malte Džordža Abele, Slovačke Ivana Gasparovića, Bugarske Rumena Radeva, Mađarske Janoša Adera.

Pored predsjednika država, Pomorski muzej posjećivale su i druge poznate ličnosti. Već 1967. godine u Knjigu utisaka upisuju se Sergej Georgijevič Gorškov, admiral Flote SSSR i Rodion Jakovljevič Malinovski, a nakon njih i švedski admiral Stig H: son Ericson; Dolores Ibaruri Gomez – španska političarka, generalna sekretarka Komunističke partije Španije; Aleksander Aleksandrovič Novikov, glavnokomandujući maršal Sovjetske avijacije za vrijeme Drugog svjetskog rata; Kiro Gligorov – predsjednik skupštine SFRJ; Sirimavo Ratvake Dijasa Bandaranaike, premijerka Cejlona i Šri Lanke; Kosta Nađ – general Armije JNA; Mohameda Daud Kan – premijer Avganistana; Milka Planinc – predsjednica Saveznog izvršnog vijeća; Luka Bebić – predsjednik Hrvatskog sabora i ministar odbrane Hrvatske; Jona Mecger – vrhovni rabin Izraela; baronesa Helen Valeri Hajman – nekadašnja predsjednica Doma lordova Parlamenta Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske; Ban Ki Mun – generalni sekretar UN; Irina Georgijeva Bokova – generalna direktorka UNESCO-a i mnogi drugi.²⁶

Tradicija pomorstva utkana u kulturne tekovine grada, koja baštini kulturnu i civilizacijsku prošlost Boke Kotorske i Crnogorskog primorja, doprinjela je da je Pomorski muzej i danas nezaobilazno mjesto posjeta brojnih delegacija, državnih poglavara, slavni ličnosti koji se upisuju u Žutom salonu, ispunjavajući stranice nove, svjetloplave Knjige utisaka.

5. Zaključak

Novija istorija, vjerujemo, nastavlja bogatu i slavnu tradiciju. Iskazuje se veliko divljenje i poštovanje svima onima koji su bili zaposleni u Pomorskom muzeju, kao i rukovodiocima i direktorima kojih je bilo pet: prof. Pavo Verona, prof. Ignjatije Zloковиć, mr Jovan J. Martinović, prof. Milan Begović i mr Mileva Pejaković Vujošević. Danas je direktor Muzeja Andro Radulović, koji je nastavio misiju svojih prethodnika-misiju očuvanja, prezentacije i istraživanja pomorskog i kulturnog nasljeđa Boke Kotorske. Pomorski muzej ovakav kakav je najvažnija je institucija kulture, čuvar i promoter kako pomorske tako i kulturne baštine Kotora, Boke Kotorske, Crnogorskog primorja i čitave države Crne Gore, institucija je koja prima hiljade posjetilaca iz cijelog svijeta i predstavlja nas svijetu.

Takođe, Pomorski muzej Crne Gore je član regionalne asocijacije ICOM SEE, zahvaljujući ovom članstvu nastaviće se rad na planu međunarodne i

---

²⁶ D. Nikčević, „Izložba Hod kroz vrijeme i utiske“, *GPMK LXIV-LXV*, 2020., str. 287-296.

regionalne saradnje. Od juna 2018. godine JU Pomorski muzej Crne Gore postao je punopravni član Asocijacije Pomorskih muzeja Mediterana-AMMM, da bi 2021. godine od Nacionalne Turističke organizacije dobio međunarodnu oznaku za sigurna putovanja *Safe Travels*, prethodno ispunivši pred Komisijom sve propisane uslove za dobijanje i upotrebu ove oznake, iza oznake stoji Svjetski savjet za turizam i putovanja.

Ono što je sigurno je da u XXI vijeku Muzeji postaju institucije koje u centar aktivnosti postavljaju publiku. U njima se kroz širi spektar programskih aktivnosti uči, ali i zabavlja. Savremeni muzej predstavlja atrakciju koja, pored predmeta i informacija o njima, posjetiocima nudi i potpuni doživljaj, a to je preduslov ponovnog obilaska. Ovako koncipirani muzeji odgovarajući na najveći izazov savremenog doba – pitanje komunikacije, postaju važni kulturni centri današnjice, otvoreni prema publici iz svog okruženja, ali i prema turistima. Time postaju značajne turističke atrakcije, generatori razvoja kulturnog turizma i turizma uopšte, a posredno i opšteg razvoja. U godinama koje slijede to će svakako biti i jedan od prioriteta i zadataka Pomorskog muzeja – nastojati i odgovoriti zahtjevima novog doba.

Literatura

- [1] D. Nikčević, „Izložba Hod kroz vrijeme i utiske“, *GPMK LXIV-LXV*, 2020., str. 287-296.
- [2] Don N. Luković, „Petar Šerović“, *GPMK XVII*, 1969, str. 251.
- [3] V. Ivošević, „U spomen Petra Šerovića (povodom desetogodišnjice smrti)“, *Boka 10*, Herceg Novi 1978.
- [4] I. Zloković i J. Martinović, „Pomorski muzej Crne Gore – Kotor (1952 – 1982)“, *GPMK XXIX/XXX*, 1981–1982.
- [5] I. Zloković, „Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru 1952-1972“, *GPMK XX*, 1972. K. Žager i L. Žager, „Analiza finansijskih izvještaja“ Masmedia, Zagreb, 2008.
- [6] J. Martinović, „Dvadesetogodišnjica rada Pomorskog muzeja u Kotoru u novim uslovima“, *GPMK XX*, 1972.
- [7] J. Martinović, „Srebrni jubilej muzeja 1952–1977“, *GPMK XXV*, 1977.
- [8] J. Š. Jovanović, „Pomorski muzej u Kotoru o 50-godišnjici“, *GPMK I*, 1952..
- [9] M. Begović, „Pomorski muzej Crne Gore u Kotoru (1979–1984) – sanacioni radovi zgrade i ostale djelatnosti“, *GPMK XXXI–XXXII*, 1983–1984.
- [10] M. Begović, „Otvoren Pomorski muzej Crne Gore u Kotoru“, *GPMK XXXIII–XXXIV*, 1985–1986.

- [11] M. Begović, „Pomorski muzej Crne Gore u Kotoru (1979 – 1984) – sanacioni radovi zgrade i ostala djelatnost“, *GPMK XXXI–XXXII*, 1983–1984.
- [12] P. Šerović, „Značaj kulturno-istorijske izložbe NU“, *Glasnik NU*, br. 2 od 30.12.1934.
- [13] P. Šerović, „Kulturno-istorijska izložba Boke Kotorske“, *Glasnik Narodnog univerziteta Boke Kotorske*, br. 1, Kotor, 7. oktobra 1934.
- [14] R. Abramović, Monografija Pomorskog muzeja Crne Gore (u pripremi), JU Pomorski muzej Crne Gore Kotor, Kotor, 2022.
- [15] R. Abramović i D. Nikčević, Katalog izložbe – *Hod kroz vrijeme i utiske*, JU Pomorski muzej Crne Gore Kotor Kotor, 2020.
- [16] R. Abramović i D. Nikčević Katalog izložbe – *Hod kroz vrijeme i događanja*, JU Pomorski muzej Crne Gore Kotor, Kotor, 2022.
- [17] S. Mijušković, *Kotorska mornarica*, CANU 28, 7, Podgorica, 1994.
- [18] Spisak predmeta izložbe Narodnog univerziteta, poklon akademika Dejana Medakovića, nalazi se u Biblioteci Pomorskog muzeja.

Sedamdeset godina Pomorskog muzeja Crne Gore u Kotoru

Danijela Nikčević

Sažetak: Septembra 2022. godine navršilo se 70 godina od osnivanja Pomorskog muzeja Crne Gore Kotor. Ovaj značajni jubilej obilježen je svečanom akademijom u crkvi Svetog Duha–koncertnoj dvorani Muzičke škole “Vida Matjan” Kotor, a upriličena je izložba pod nazivom *Hod kroz vrijeme i događanja*, autora Radojke Abramović, Danijele Nikčević, Dijane Đurašković, Ilije Mlinarevića i Tomislava Bonića. Cilj svečane akademije, kao i izložbe, bio je sumirati, osvrnuti se i napraviti rekapitulaciju postignutog u proteklih sedam decenija postojanja i rada Pomorskog muzeja Crne Gore. Rješenjem Ministarstva pomorstva od 17. decembra 1949. donijeta je odluka o osnivanju Muzeja sa zadatkom da “prikuplja i otkupljuje, a zatim sređuje, izlaže i održava predmete i dokumenta koja se odnose na istoriju pomorstva Boke i da ovu istoriju proučava te istovremeno objavljuje rezultate svoga rada”. Utemeljivači Muzeja bili su svjesni važnosti očuvanja istorijskog i kulturnog nasljeđa koje se vjekovima akumuliralo u palatama i kapetanskim kućama. Osnivanjem Muzeja ozvaničeno je postojanje muzejske i arhivske građe, a prikupljanje je nastavljeno tokom svih sedamdeset godina, bogaćenjem zbirki putem otkupa i donacija. Pomorski muzej danas je javna ustanova specijalizovanog tipa, ustanova koja se bavi sakupljanjem, čuvanjem, zaštitom, stručnom obradom i prezentacijom predmeta i

The Seventieth Anniversary of the Maritime Museum...

pokretnih kulturnih dobara iz pomorske prošlosti Crnogorskog primorja. Pomorski muzej Crne Gore 2012. godine imenovan je za matični muzej za pomorsko-tehničke zbirke koje čuvaju pomorsku baštinu Crne Gore.

Ključne riječi: sedamdeset godina Pomorskog muzeja, 10. septembar, svečana akademija, izložba, rekapitulacija postignutog, pojam i zadatak muzeja.

Dostavljen: 15.10.2022. Danijela Nikčević
Prihvaćen: 02.11.2022. Pomorski muzej Crne Gore Kotor
Trg Bokeljske Mornarice 391, 85330
Kotor, Crna Gora
Email:
biblioteka@museummaritimum.com